

Padvinderij en scouting in voormalig Alkemade

Sjaak Bouwmeester

De Padvinderij is de Nederlandse benaming voor een wereldwijde jeugdorganisatie die in 1908 werd opgericht door de Britse luitenant-generaal Robert Stephenson Smith Baden-Powell, ofwel Lord Baden-Powell.

In Nederland begon de padvinderij in 1911. De padvinders waren leden van de Nederlandse scoutingorganisatie voor jongens. De term 'scouting' werd officieel gebruikt van 1911 tot 1973. Na de fusie van meerdere scoutingorganisaties tot 'Scouting Nederland' werd de term padvinders officieel niet meer gebruikt, maar in de volksmond nog wel zo genoemd. Wereldwijd zijn ruim 50 miljoen meisjes en jongens actief bij de scouting. In meer dan 90% van de Nederlandse gemeenten zijn scoutinggroepen.

Wereldjamboree

In 1920 vond in Engeland de eerste Wereldjamboree plaats, een meerdaagse bijeenkomst waaraan 8.000 scouts uit 34 landen deelnamen. In 1937 werd in Nederland de 5^e Wereldjamboree

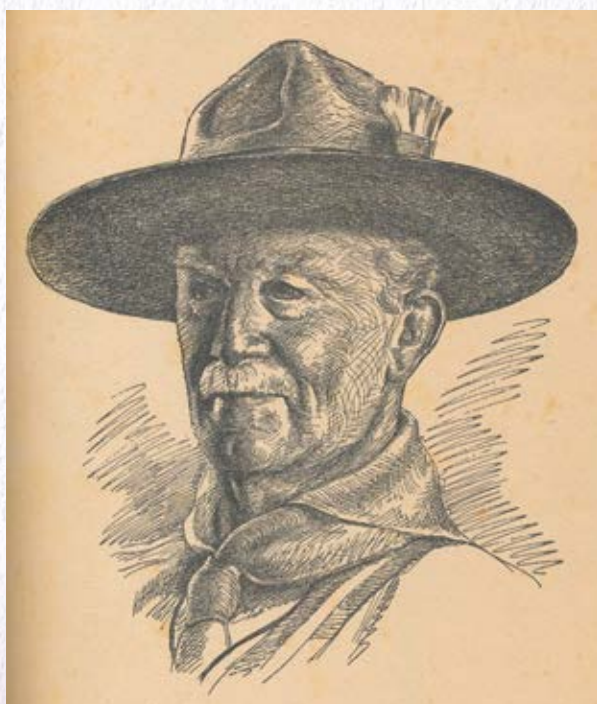
georganiseerd in Vogelenzang. Er namen 28.750 scouts deel uit 54 verschillende landen. Tijdens deze jamboree nam grondlegger Lord Robert Baden-Powell afscheid. In 1995 werd het evenement nogmaals georganiseerd in Nederland met 28.960 scouts uit 96 landen. In 2023 wordt de 25th World Scout Jamboree georganiseerd in Zuid-Korea. Scouts die willen deelnemen moeten zelf een financiële bijdrage leveren van € 4.225,-.

Scoutingactiviteiten in de voormalige gemeent Alkemade

Een van de eerste jeugdverenigingen in Alkemade was de St. Josephs Gezellen in Roelofarendsveen. De vereniging werd in 1925 opgericht. Het doel van de vereniging was om jongens tussen de twaalf en achttien jaar zich te laten ontspannen in de St. Pancratiuszaal. Er werden allerlei activiteiten georganiseerd zoals viool- en pianoles, luisteren naar gastsprekers, biljarten, klaverjassen, buksschieten, toneelspelen, tafeltennis enzovoort. De Pancratiuszaal was de kraamkamer van heel

veel verenigingen in Roelofarendsveen. Naast de verenigingsactiviteiten werden er ook lessen in boekhouden gegeven (in 1936 waren er 23 cursisten die voor een bedrag van twee gulden vijftien lessen konden volgen) en jaarlijks was er een uitgaansdag.

In 1916 richtten een aantal meisjesgezellen in grotere steden, waaronder Leiden, het N.M.G. op: het Nederlands Meisjes Gilde. In 1933 werd de naam gewijzigd in Nederlands Padvindersgilde N.P.G. In 1941 werd de scouting door de Duitse bezetter verboden, uniformen en materialen moesten worden ingeleverd. Na de Tweede Wereldoorlog werd het jeugdwerk onder invloed van de katholieke kerk anders georganiseerd en kwam er een overkoepelende katholieke jeugdbeweging. Iedere vereniging had een pastoor of kapelaan als geestelijk adviseur in de organisatie, de 'aalmoezenier'. Al heel kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog werden er door heel Nederland scoutingverenigingen opgericht. Ook in een aantal dorpen van de voormalig Alkemade was dat het geval.

◀ Lord Robert Baden Powell.

Bewijs van lidmaatschap St. Josephs Gezellenvereniging. ▼

Rijpwetering en Oud Ade

Volgens Wim Straathof was er vóór de oorlog in Rijpwetering al een soort scoutingachtige beweging actief, maar informeel en zonder hechte structuur, een uniforme kleding was niet aan de orde. Een deel van de jongelui kwam vaak bij elkaar bij slager Piet van der Geest. Op de zolder van de meelopslag van Henk Beelen was een 'vergaderruimte'. Na de bevrijding in mei 1945 werden de groepsactiviteiten van de wat oudere jeugd nog een tijdje voortgezet. Toen de vergaderruimte in de meelopslag kwam te vervallen, hield de groep op te bestaan.

Eind 1945 komen de scoutingverenigingen echter weer tot leven, zo ook in Rijpwetering en Oud Ade, waar een groep wordt opgericht onder de naam 'Pastoor van der Plaatgroep' met als onderscheidingssteken een oranje das.

Er is een actieve groep leiders en medewerkers: Co Meijer, Koos Kester, Siem van der Willik en Cor Borst Jzn. Aalmoezenier was kapelaan De Jong, de assistent van pastoor Kwakman. De huisvesting van de groep is niet gemakkelijk. De groep vindt een tijdelijk onderkomen in het pakhuis van Co Warmerdam. De ruimte is echter veel te klein, dus speelt

en werkt de groep zo veel mogelijk in de open lucht. Om onbekende redenen is de groep ter ziele gegaan. Hoewel nog velen herinneringen hebben aan die tijd, weet niemand te vertellen wat er is gebeurd. De uitzending van jongemannen in 1950 naar Nederlands-Indië en de oprichting van voetbalclubs in Oud Ade en Rijpwetering zullen daar zeker een rol in hebben gespeeld.

Naast de oprichting van een scoutinggroep wordt eind 1945 in Oud Ade het initiatief genomen om een gidsengroep op te richten. Pastoor Dercksen van de parochie St. Bavo verleent alle medewerking en stelt een ruimte onder de kerk beschikbaar als 'gidsenhof'. De gidsen van de St. Elisabethgroep zijn onderverdeeld in vier werkgroepjes. Aan het hoofd van

De deelnemerskaart Wim Straathof aan de Pastoor van der Plaatgroep.

De gidsen van de St. Elisabethgroep in Oud Ade poseren in vol ornaat rond de vlag. V.l.n.r. Tonny Ponsioen, Riet Pennings, Nel van Schie, Riet van der Wereld, Dora van Leeuwen, Jo Bartels, Bep Bartels, Katrein van Leeuwen, Annie Hartog, Quirina Verhaar, Lien Verlaan, Mien Bartels, Nel Olijerhoek, Trees van der Fits, Ploon Verhaar, Riet van der Geest, Jeanne van der Geest, Jo Olijerhoek, en Ada Pennings.

iedere groep staat een 'adjuto' en als zij op haar fluitje blaast, moeten haar groepsge-noten aantreden.

Bij elke bijeenkomst hijsen de gidsen hun eigen gidsenvlag aan de vlaggenmast in de parochietuin. De gidsengroep maakt onderdeel uit van een groter geheel, waarbij ook de padvinders en de zeeverkenners zijn aangesloten. Een van de eerste leiders is mejuffrouw Katrien van Leeuwen. Naast de gebruikelijke spelletjes gaan de gidsen ook wel eens kamperen op Kaageiland bij boer Clemens. Ze overnachten daar op strozakken in een schuurtje en koken op een paar stenen.

Naast de gidsengroep werd er eind 1945 in Rijpwetering en Oud Ade ook een scoutinggroep met verkenners en zeeverkenners opgericht.

Oude Wetering - Padvinders van de St. Jacobusgroep

In juli 1945 werd er op initiatief van het hoofdkwartier van de Katholieke Jeugdbeweging in Den Haag in Alkemade een cursus gegeven voor toekomstige leiders van verkenners. Deelnemers uit Oude Wetering waren onder andere

Jac. van der Putten.

G.S. van der Ploeg.

onderwijzer Jac. van der Putten en postkantoorhouder G.S. van der Ploeg. Beiden behalen ze hun certificaat.

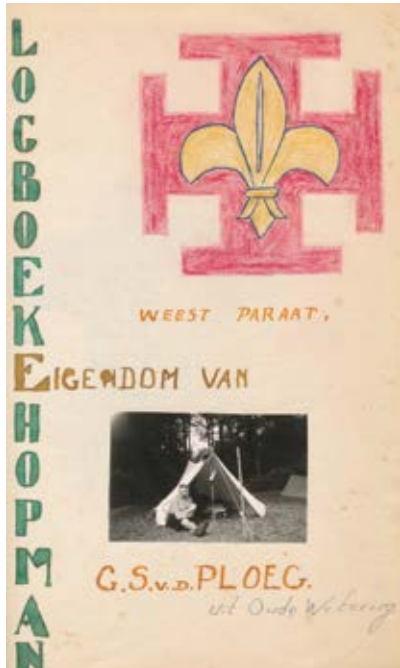
Er komt een verkennersgroep van zes jongens met G.S. van der Ploeg als hopman, gedurende enige tijd bijgestaan door Ben van Veen en Jan Kortekaas. In 1947 telt de groep al zestien jongens, verdeeld in de 'Houtduiven' en de 'Koekoeken'. Later komen daar nog de 'Kieviten' en de 'Honden' bij.

In 1954 is de groep gegroeid naar 24 verkenners. Wie lid wordt van de groep legt de volgende belofte af: *Op mijn erewoord beloof ik met de hulp van Gods genade ernstig te zullen trachten mijn plicht te doen tegenover de Kerk en mijn land.*

In 1947 ziet men - na inzameling van de nodige textielpunten - kans om stof aan te schaffen voor overhemden voor de verkenners die worden gemaakt door leerlingen van de modevakschool van

Verkenners en zeeverkenners van Oud Ade bij de Vrouw Vennemolen aan de Leidseweg. Van de volgende jongens zijn de namen bekend: v.l.n.r. Joop van der Geest, Jan Verhaar, (?) Olijerhoek, Huub Bartels, Dorus van der Fits, (?) van der Geest, Piet van der Geest, Andries van der Ploeg, Gerrit van der Geest, Antoon Koek, Piet van der Poel en Jan van Leeuwen.

Het Logboek waarin hopman Van der Ploeg vanaf 1945 tot 1953 alle activiteiten van de verkennersgroep vastlegde.

Het uniform van de gidsen.

Koningin Juliana.

Nelly de Jeu. Geregeld organiseert de leiding 'buitendagen' in de vrije natuur, onder andere in de Wassenaarsepolder onder Leimuiden, met sport, koken op kampvuur en dergelijke. In 1947 vindt in Soest de eerste kampweek plaats op een terrein van de Katholieke Jeugdbeweging. In de jaren daarna volgen kampweken in Doorn, Maarn en Bilthoven.

Roelofarendsveen - De Gidsen

In 1948 richt Tonia Bakker de 'Gidsengroep St. Catharina Roelofarendsveen' op om meisjes vanaf twaalf jaar op een creatieve, speelse manier te leren samenwerken, verantwoordelijkheid voor elkaar te dragen, te improviseren en te organiseren. De gidsen dragen een uniform, compleet met hoed. De eerste lichte kan moeilijk aan een uniform komen want er is aan alles gebrek. Men improviseert dus maar wat: alles wat blauw is kan worden gebruikt, zelfs overalls, en wat niet blauw is, wordt geveerd. Een das, fluit en fluitenkoord vragen de nieuwelingen dan maar op hun verjaardag.

Bij de installatieplechtigheid belooft de gids zich te houden aan de 'Gidsenwet' die hulpvaardigheid en gemeenschaps-

zin voorschrijft. Daarnaast moet de gids over allerlei vaardigheden beschikken. Een van de vaardigheden is (in 1952) het bellen vanuit een telefooncel. De Veense groep bestaat uit 24 gidsen, onderverdeeld in vier groepen van zes gidsen. Ze komen iedere week bij elkaar en elk jaar wordt er een kampweek gehouden. Door het jaar heen vinden verschillende activiteiten plaats, zoals een ouderavond, de St. Joriswandelmars in Oegstgeest, speurtochten en kampvuren en vooral veel zingen met elkaar. Een hoogtepunt in de nationale gidsenbeweging is in 1958 de viering van het tienjarig bestaan in Lunteren, waarbij ook Koningin Juliana aanwezig is.

In de jaren zeventig neemt landelijk de belangstelling voor de gidsen af. De Veense groep

wordt opgeheven en de leden stappen over naar jeugdvereniging Ranonkel in Roelofarendsveen. Een reünie op 5 oktober 2002 brengt honderden oud-leden van de Veense gidsen voor een dag weer bij elkaar.

WEEK 24/339 *opgericht in 1945* *12/6/2002*

Terug naar de jaren '50

Gidsen St. Catharinagroep organiseren reünie

Alkemade - Oud-leden van de Gidsenbeweging: meld u! Opnieuw kan men de sfeer van de jonge jaren beleven tijdens een grootse reünie van de vroegere Gidsen uit Alkemade.

De Gidsenbeweging was indertijd de meisjesafdeling van de Katholieke padvinderij. In de verzulde samenleving vlak na de oorlog bloeide deze activiteit ook in Alkemade volop. Vier vriendinnen uit die tijd: Annie Zoet-van der Poel, Sjaan van der Meer-Spruit, Riet Hillebrand-van der Meer en Menna Bergenhegouwen, die elkaar nog geregeld zien en inmiddels ruimschoots 60-plussers zijn, kwamen op het idee de padvindsters van weleer bijeen te roepen. Het probleem is dat er geen ledenlijst meer bestaat, maar het veelgelezen Witte Weekblad is een medium bij uitstek om iedereen te bereiken.

Heemskerk

Plaats en datum voor de reünie zijn al vastgesteld: Zaterdag 5 oktober vanaf 11.00 uur bij café Heemskerk (Jan Punt). Het belooft een gezellige dag te worden met het ophalen van herinneringen en veel foto's (neem vooral foto-albums mee). Tussen de middag wordt een broodtafel geserveerd.

De vier vriendinnen herinneren het zich allemaal nog als de dag van gisteren. Met de vele complete van het gidsenlid hebben ze geen moeite: 'Ik koos als weg door 't leven / het gidsenspoor' en 'Voor God, Kerk en Land'. In 1945 was er voor de jeugd weinig te doen, dan de gidsen hadden in no time 120 leden, opgedeeld in groepen van 24. In de loop van de jaren '50 en '60 moesten honderden meisjes uit Alkemade lid zijn geweest. Eind jaren '50 kwam de neergang en ging de gidsengroep op in de Ranonkels, een jeugdvereniging die nog steeds bloeit. Belangstellenden moeten er wel snel bij zijn, want er kunnen maar honderd mensen in de zaal en vol is vol.

Opgaven bij Sjaan van der Meer-Spruit, tel. 3312719 of bij Riet Hillebrand-van der Meer, tel. 3313917. Per e-mail kan ook, via Menna Bergenhegouwen: meer.berze@worldonline.nl

(vlnr: Riet Hillebrand-van der Meer, Annie Zoet-van der Poel, Menna Bergenhegouwen, Sjaan van der Meer-Spruit. (foto: PR))

Een krantenknipsel van de reünie in 2002.

Een groep kabouters in 1961. Staand v.l.n.r. Thea Heemskerk, Corrie van der Zwet, Marlies Verdel, Joke Vesseur, Violet van der Zwet, Silvia van der Zwet, Anke van der Zwet, Joke van Velzen, Ina Volwater, Ria Klein. Zittend v.l.n.r.: Thea Koek, Marian Bakker, Anny van der Zwet, Anneke van der Meer, Toos Spruit, Nelly Klein, Lucienne Schouten en Elma Schouten.

Roelofarendsveen - De Kabouters

Vermoedelijk was de start de start van de kabouters zo rond het jaar 1959. Twee jaar daarvoor hebben Adrie Dobbe, Nel Warmerdam en Riet Klein een kadetten-opleiding gedaan in Leiden. Iedere donderdagavond was er een bijeenkomst met meiden uit de omgeving van Leiden, zoals uit Sassenheim, Lisse en Oegstgeest. Volgens Riet de Jeu-Klein waren de avonden heel gezellig en leerzaam. Voordat ze als kabouterleidster konden worden ingezet, moesten ze een 'belofte' afleggen: *Op mijn erewoord beloof ik met de hulp van Gods genade, ernstig te zullen betrachten mijn plicht te doen tegenover God, Kerk en Land, iedereen te helpen waar ik kan en de*

Gidsenwet na te leven. Tevens beloof ik in trouwe aanhankelijkheid aan de Kerk mijn Kabouters te leiden en in het beleven van de Wet en Belofte de Kabouters voor te gaan.

Het clubhuis van de kabouters was op Zuideinde 5. Daar was een keer in de week een bijeenkomst voor meisjes vanaf acht jaar. Je mocht kabouter blijven tot je elf jaar was, vaak stroomden ze dan door naar de gidsen. Er werd van alles gedaan met elkaar: knutselen, zingen, speurtochten en natuurlijk werden er kringgesprekken gehouden.

Als kabouter moest je allerlei regeltjes leren. Na twee maanden volgde dan de installatie, een feestelijke gebeurtenis, waarbij dan de volgende belofte werd gedaan:

Ik zal mijn best doen, met Gods hulp, een echte kabouter te zijn; iedereen te helpen waar ik kan, vooral thuis. Je kreeg dan een mooi uniform, beige van kleur met een gele stropdas. Die installatie werd gedaan door aalmoezenier pater Weisenborn.

De kabouters gingen ieder jaar op kamp, dat was wel de kers op de taart, naar Noordwijkerhout, Bakkum en Groesbeek. Op het kampeeradres aangekomen werd er gelijk begonnen met het vullen van de strozakken, zodat je daar 's avonds heerlijk op kon slapen. Ook was er altijd een thema voor het kamp, bijvoorbeeld Zieltje en Zegellak. Op de woensdagmiddag kwamen de ouders een kijkje nemen op het logeeradres.

Adrie, Nel en Riet werden bij de kabouters 'rea' genoemd. In 1965 is Riet gestopt als leidster en heeft Ellie van der Zwet het van haar overgenomen.

Roelofarendsveen - De Rakkers

Een voorloper van de rakkers was het door kapelaan Van der Bijl opgerichte Patronaat, een vereniging die in de Pancratiuszaal diverse activiteiten voor de jeugd organiseerde: een bijbelvertelling of preek met na afloop gelegenheid tot kaarten of sjoelen en dergelijke. In de zomer konden men korfballen. Na de oorlog ging deze

Het kamp bij boer Pennings in Noordwijkerhout.

groep over in de Verkenners voor de jongens, gevolgd door de oprichting van de Rakkers.

De vereniging De Rakkers van het Gilde St. Prancratius te Roelofarendsveen is opgericht in 1954. De vereniging is bedoeld voor jongens van acht tot twaalf jaar en staat onder leiding van een hoofdleidster, de 'akka'. Als jeugdvereniging maakt De Rakkers deel uit van de organisatie Jong Nederland, dat een nogal hoogdravende doelstelling heeft: *Jongens goed te leren spelen om zich op die manier te ontwikkelen tot een katholiek Nederlander, die in alles als een christen handelt.* De vereniging kent zelfs een eigen 'wet': *Een jonge Nederlander is een goede kameraad, bereid om anderen te helpen, sportief bij alles wat hij doet, trouw aan zijn gegeven woord, opgewekt en blij.*

De jongens kunnen na een proeftijd van twee maanden worden geïnstalleerd. Zij krijgen dan op hun kakikleurig uniformshirt het Jong Nederlands-insigne en een katholiek insigne met een rood hamerkruis. Bij het tenue hoort een donkergroene ribfluwelen korte broek en om de nek hangt net als bij de gidsen en de padvinders een fluitkoord met fluit. Wekelijks is er een bijeenkomst met de leidsters Sina Verdel, Corrie van der Meer, Joop Spierenburg, Riet Koek en Riet Dobbe. De leidsters moeten eerst een 'inleidingscursus' volgen. Ook worden er voor de leiders regelmatig kamp- en bivakcursussen gehouden. De rakkers krijgen een eigen 'gildehal' op de schuurzolder van Hein Koek, Noordeinde 149. In februari 1964 wordt een schuur achter Noordeinde 133 in gebruik genomen. De jongens worden gesplitst in twee leeftijdsgroepen, de jongsten werden de spoorzoekers genoemd, de oudere waren de ontdekkers. De jongens houden zich bezig met acte-

De 'mannen' in hun slaapzaal.

ren, knutselen, tochtjes maken en slagbal en voetbal.

Hoogtepunt is ieder jaar weer 'Het Kamp' in de zomervakantie naar bijvoorbeeld Rijsbergen in Brabant, De Heidebloem in Laren en naar Eemnes naar kampeerberderij De Kruithoeve. In de beginjaren gaan de rakkers daar op de fiets naar toe. Later, als het wat drukker wordt op de weg, worden zij met een vrachtwagen van Dobbe of Klein weggebracht en weer opgehaald.

Vervoer van personen in een vrachtauto mocht helemaal niet, dus bij ieder stoplicht moesten de rakkers ophouden met het zingen van liedjes, want je wist natuurlijk nooit of er een politieagent in de buurt was. De kampen waren altijd heel gezellig. Overdag worden er spelletjes gedaan, speurtochten gehouden, gevoetbald en gezwommen. Bij het kampvuur werden kampliederen gezongen.

Op 6 december 1976 zijn de rakkers met twee andere jeugdclubs samengegaan onder de naam Ranonkel. Het verplichte gidsen- en padvinderstenuw werd in die tijd ook afgeschaft. De organisatie werd

ook wat vrijer en de leden kregen wat meer invloed bij het verzinnen van nieuwe activiteiten. Jeugdvereniging Ranonkel is vele jaren actief geweest in Oude Wetering en Roelofarendsveen. Door een gebrek aan vrijwilligers is in 2008 de koers verlegd van het organiseren van activiteiten naar het ondersteunen van activiteiten van meerdere jeugdverenigingen.

In 1981 werd de Stichting Jeugd Alkemade (S.J.A.) opgericht. In 1985 werd de naam gewijzigd in Stichting Jouw Alkemade S.J.A. Het S.J.A. was een overkoepelende organisatie waar 45 verenigingen uit de gemeente Alkemade lid van waren. In 2010 werd het Ranonkel Fonds opgericht. Dit fonds heeft als doelstelling het financieel ondersteunen en stimuleren van jongerenactiviteiten binnen de gemeente Kaag en Braassem.

Bronnen:

- Archief Stichting Oud Alkemade
- Boek Alkemade verenigd door W.P. Zeijlemaker en J.W. Kret
- Dagboek 1958-1959 van Rita Akerboom.
- Logboek 1945-1953 van Hopman Van der Ploeg
- Riet de Jeu-Klein
- Wim Straathof

Op je beurt wachten bij de 'hudo'.

Kampeerberderij 'De Kruithoeve' te Eemnes.